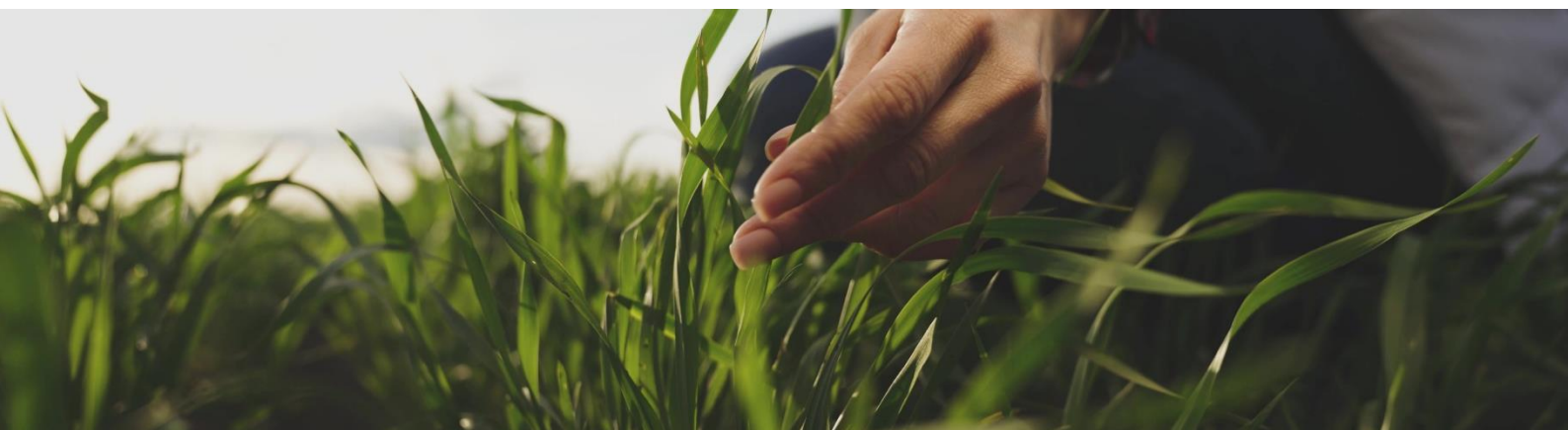

Quo vadis rolniku? Analiza możliwości rozwoju gospodarstw rolnych.

3 na 10 gospodarstw rolnych nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie¹, a co 4 rolnik podejmuje się pracy pozarolniczej². Największy problem z utrzymaniem rodziny mają rolnicy kierujący gospodarstwem o wielkości poniżej 5 hektarów. Nastroje na przyszłość nie napawają optymizmem, gdyż jedynie 2 na 10 rolników uważa, że polskie rolnictwo zmierza zdecydowanie w dobrym kierunku.³ Żeby uzyskać samowystarczalność, rolnicy wskazują na konieczność inwestycji w nowe maszyny rolnicze, remonty budynków oraz zakup ziemi – podaje Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej na podstawie badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”.

Badanie „Polska wieś i rolnictwo 2023” zostało przygotowane przez Market Research na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Krajowego Wsparcia Rolnictwa oraz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Wynika z niego, że jedynie 19,5% rolników uważa, że polskie rolnictwo zmierza w dobrym kierunku. Zmiany na gorsze dostrzega 26,2% ankietowanych. Zmiany zarówno na lepsze jak i gorsze dostrzega połowa ankietowanych (48,8%). 5,5% badanych nie dostrzega natomiast żadnych zmian.⁴ Wśród ankietowanych jedynie 7,9% podziela w pełni opinię, że działalność rolnicza jest opłacalna. Prawie 1/4 rolników (24,6%) zgadza się najbardziej ze stwierdzeniem, że rolnictwo nie jest opłacalne.⁵ Mało optymistyczną sytuację gospodarstw rolnych potwierdzają dane Głównego Urzędu Statystycznego, który w badaniu „Koniunktura w gospodarstwach rolnych w I półroczu 2023 r.” wskazał, że pogorszenie koniunktury odczuwało 52,4% kierujących gospodarstwami rolnymi, a poprawę jedynie ok. 3,5%.⁶ Najmniej zadowoleni z obecnej sytuacji byli użytkownicy gospodarstw, w których główny nacisk kładzie się na produkcję roślinną. Najbardziej krytyczne opinie wyrazili rolnicy zajmujący się uprawą rzepaku, rzepiku oraz drzew i krzewów owocowych. Wśród zarządców gospodarstw skoncentrowanych na produkcji zwierzęcej zauważalne

¹ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 23

² Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 29

³ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 49

⁴ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 49

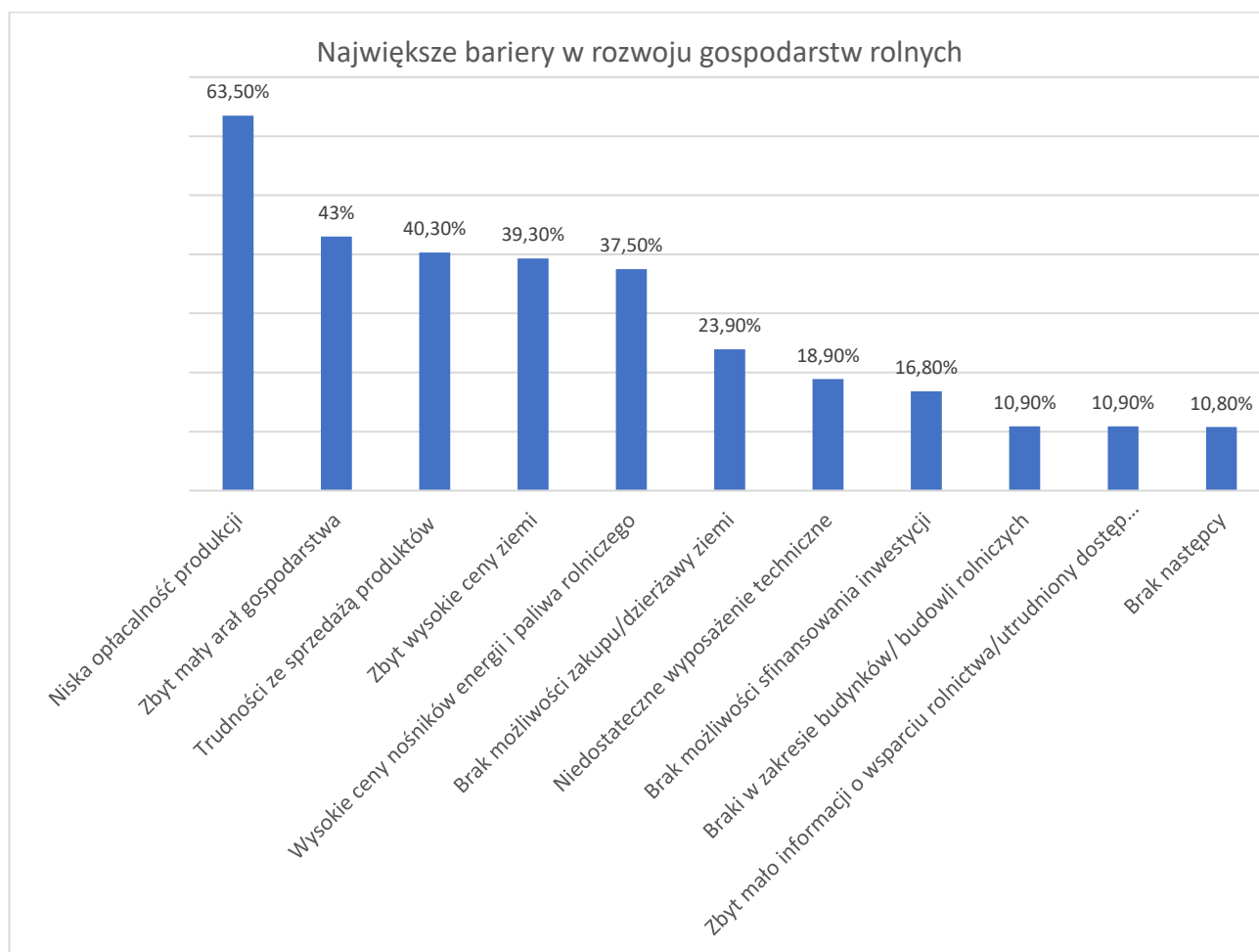
⁵ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 44

⁶ Główny Urząd Statystyczny, „Koniunktura w gospodarstwach rolnych w I półroczu 2023 r.”, str. 1

były bardziej pozytywne opinie na temat aktualnej kondycji rolnictwa w porównaniu do tych, którzy prowadzą gospodarstwa o wielu kierunkach. Najbardziej optymistycznych odpowiedzi udzielali hodowcy drobiu nieśnego i owiec. Co najbardziej trapi polskich rolników?

Opłacalność produkcji i problemy ze sprzedażą barierami dla rozwoju przedsiębiorstw

Troska o opłacalność produkcji stanowi główny problem dla rolników, którzy planują rozwijać swoje gospodarstwa – wynika z badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”. Aż 63,5% respondentów wskazało na tę kwestię jako największą barierę w rozwoju gospodarstwa. Na drugim miejscu znalazł się problem zbyt małego areału (43%), co potwierdza, że rolnicy borykają się z ograniczonym obszarem do prowadzenia działalności. Trudności ze sprzedażą produktów stanowią trzeci najczęściej wymieniany problem (40,3% badanych).⁷ To jasny sygnał, że efektywna dystrybucja i pozyskiwanie klientów stają się kluczowymi elementami sukcesu w rolnictwie. W dalszej kolejności, na czwartym miejscu, pojawia się problem zbyt wysokich cen ziemi (39,3%).⁸

Na podstawie danych badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”

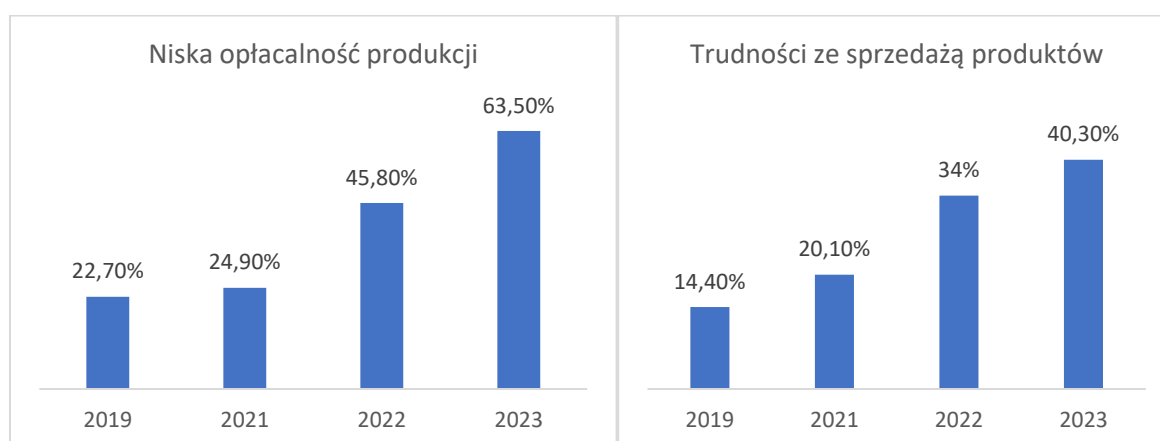
⁷ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 25

⁸ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 25

W ostatnich latach problemy związane z niską opłacalnością produkcji oraz trudności w sprzedaży produktów w polskim rolnictwie ewoluowały w pałące wyzwania stojące przed rolnikami. Dane porównawcze z 2019 roku rzucają światło na dramatyczny wzrost świadomości i dostrzegania tych problemów przez przedstawicieli sektora rolnego.

W 2019 roku 22,7% rolników zwracało uwagę na kwestie związane z opłacalnością produkcji. Obecnie problem ten dostrzega 63,5% z nich.⁹ To alarmujący wskaźnik, który świadczy o narastającym zaniepokojeniu wśród rolników związanym z rentownością prowadzonej działalności. Dynamiczne zmiany w warunkach rynkowych, rosnące koszty produkcji oraz konkurencja odbijają się wyraźnie na świadomości i priorytetach polskich rolników.

Również trudności ze sprzedażą produktów wyłaniają się jako istotna bariera w rozwoju gospodarstw. Z danych wynika, że cztery lata temu jedynie 14,4% rolników identyfikowało ten problem jako istotny, podczas gdy obecnie odsetek ten wzrósł do 40,3%.¹⁰ To znaczące zwiększenie świadomości co do trudności z dystrybucją produktów rolnych ukazuje potrzebę zmian w podejściu do kwestii marketingu, sprzedaży oraz promocji produktów rolnych na rynku krajowym i zagranicznym.

Na podstawie danych badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”

– W obliczu tych wyzwań rolnictwo w Polsce staje przed pilną potrzebą adaptacji do zmieniających się warunków rynkowych oraz poszukiwania innowacyjnych rozwiązań, zarówno w zakresie efektywności produkcji, jak i strategii sprzedaży. Wsparcie ze strony sektora publicznego, instytucji badawczych oraz przedsiębiorstw działających na rzecz rozwoju rolnictwa staje się kluczowym elementem, aby zapewnić zrównoważony rozwój tego istotnego sektora gospodarki. Konieczne są także działania wspierające powiększanie powierzchni polskich gospodarstw rolnych, które według danych Eurostatu w 2020 roku stanowiły 14,4% ogółu gospodarstw Unii Europejskiej – mówi Krzysztof Podhajski, Prezes Zarządu Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

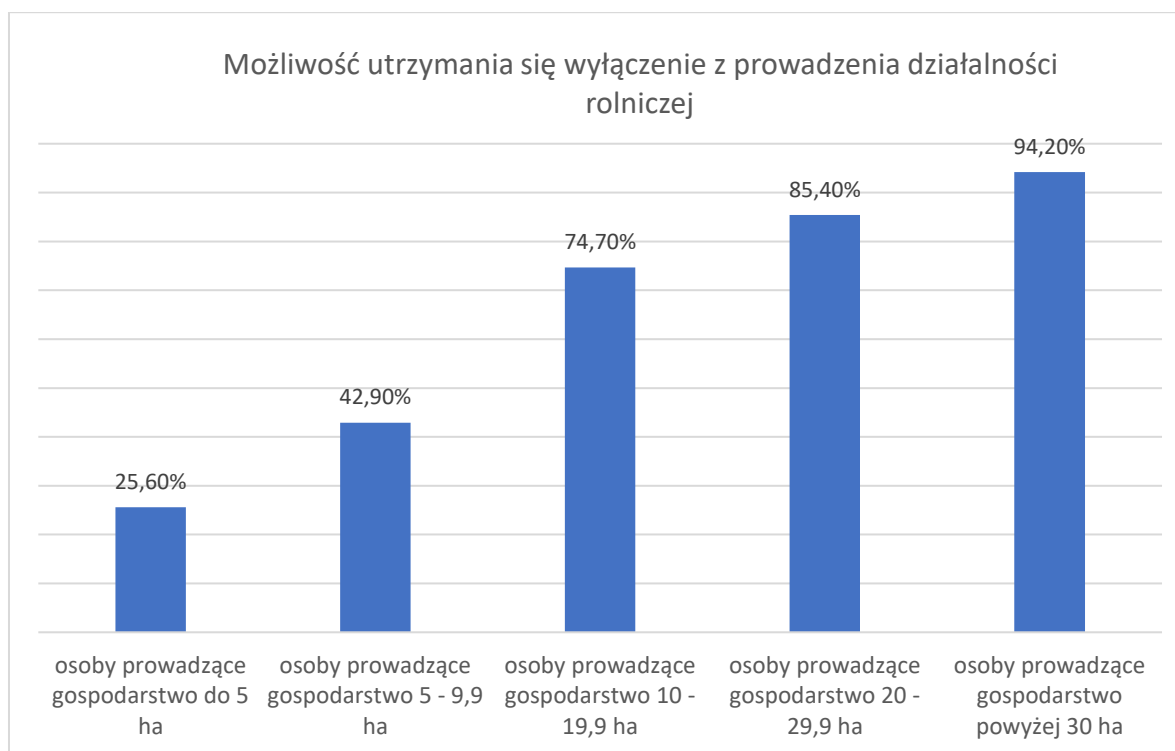
Powiększenie gospodarstwa szansą na samowystarczalność

Wyniki badania wskazują na wyraźną korelację pomiędzy wielkością prowadzonego gospodarstwa a samodzielnością finansową rolników.

⁹ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 26

¹⁰ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 26

Jedynie co 4 prowadzący gospodarstwo rolne o wielkości do 5 ha jest w stanie utrzymać swoją rodzinę wyłącznie z działalności rolnej (25,6%). W przypadku prowadzących gospodarstwa o powierzchni od 5 do 9,9 ha blisko połowa jest w stanie utrzymać się jedynie z gospodarstwa (42,9%), a w przypadku gospodarstw o powierzchni 10-19,9 ha jest to już prawie 75% rolników. Przy większych gospodarstwach liczba rolników deklarujących samowystarczalność finansową jest jeszcze wyższa. W przypadku gospodarstw o wielkości 20-29,9 ha wynosi ona powyżej 85% rolników, natomiast w przypadku gospodarstw o powierzchni powyżej 30 hektarów prawie 95% rolników.¹¹ Patrząc na ocenę opłacalności prowadzenia gospodarstwa, w badaniu GUS jedynie co dziesiąte gospodarstwo rolne wskazywało, że bieżąca produkcja rolnicza jest opłacalna. Na nieopłacalność wskazywało 4 na 10 gospodarstw. Połowa nie miała zdecydowanej opinii.¹²

Na podstawie danych badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”

Warto zauważyć, że średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie w kraju w 2023 roku wyniosła 11,42 ha – podaje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. **Na przestrzeni ostatnich 10 lat średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych powiększyła się o równy hektar.** Najmniejsze gospodarstwa, jak podaje ARiMR, mamy w województwie małopolskim, gdzie średnia wielkość gospodarstwa wynosi 4,31 ha. Największą średnią wielkością gospodarstw może pochwalić się województwo zachodniopomorskie, gdzie średnia wynosi 32,99 ha.¹³

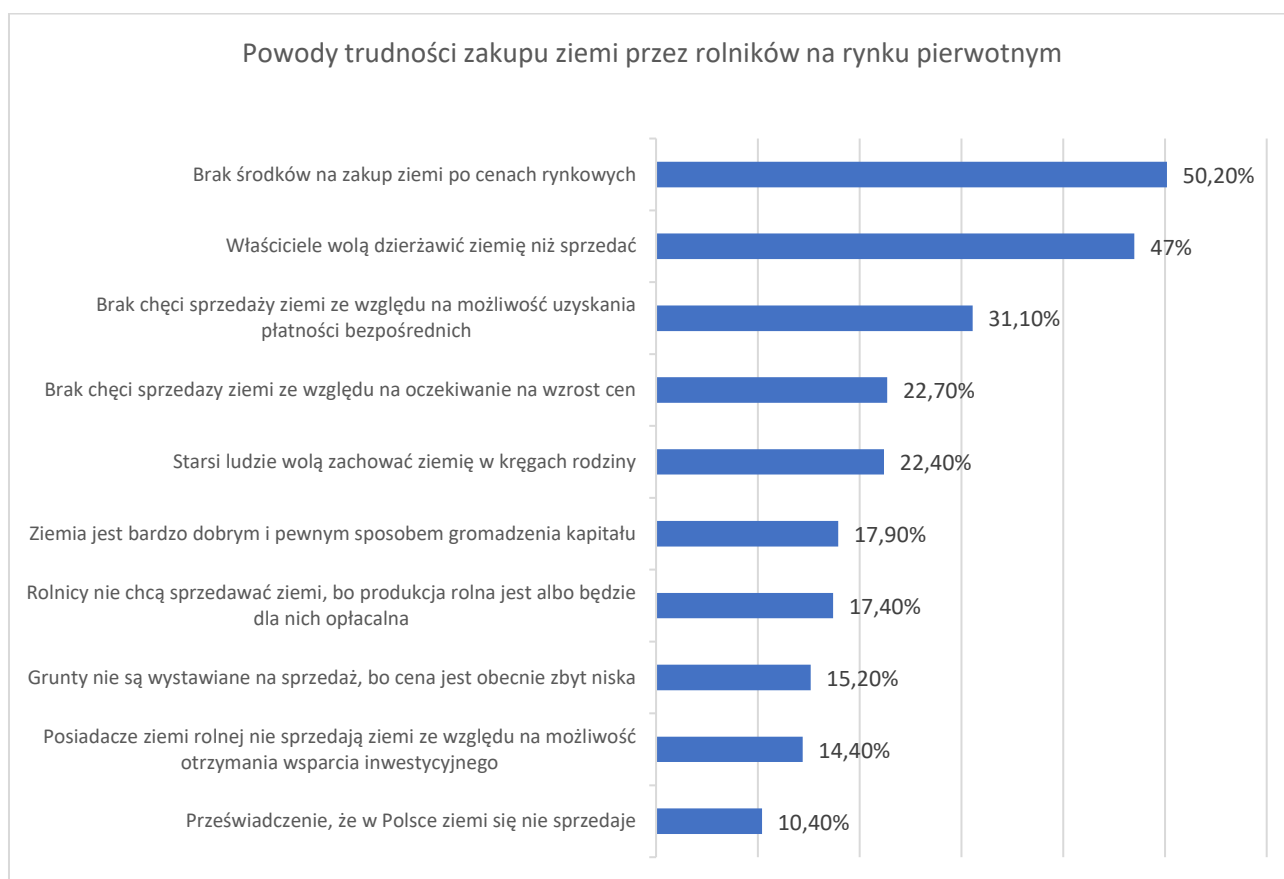
¹¹ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 24

¹² Główny Urząd Statystyczny, „Koniunktura w gospodarstwach rolnych w I półroczu 2023 r.”, str. 4

¹³ Ogłoszenie Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 18 września 2023 r. w sprawie wielkości średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie w poszczególnych województwach oraz średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie w kraju w 2023 roku

Średnia faktyczna wielkość gospodarstwa rolnego może być jednak większa, gdyż w Polsce powszechne jest zjawisko nieformalnej dzierżawy gruntów rolnych. Daleko nam jednak do średniej powierzchni gospodarstwa rolnego w UE, która w 2020 roku według danych Eurostat wyniosła 17,4 ha.¹⁴

Chociaż rolnicy zdają sobie sprawę z tego, że inwestycja w rozwój powierzchni gospodarstwa może zwiększyć samodzielność finansową gospodarstw, to problemy z opłacalnością produkcji nie sprzyjają obecnie powiększaniu ich i doganianiu unijnej średniej. **Jak podaje GUS w 2022 roku zakupiono ponad 63 tys. działek rolnych, co stanowi spadek o 17,4% względem 2021 roku.**¹⁵ Głównymi przyczynami, które blokują powiększanie gospodarstw rolnych zgłaszanymi przez rolników, są: brak kapitału na zakup ziemi (50,2%), niechęć właścicieli ziemi do sprzedaży związana z opłacalnością dzierżawy (47%), niechęć do sprzedaży ziemi związana z możliwością uzyskania płatności bezpośrednich (31,1%) oraz oczekiwanie na wzrost cen ziemi (22,7%).¹⁶ Zachowawcza postawa właścicieli gruntów rolnych wydaje się być uzasadniona, gdyż **w okresie 10 lat średnia cena sprzedaży użytków rolnych, obliczając na podstawie danych GUS, wzrosła o ponad 150%.**

Na podstawie danych badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”

¹⁴ Komisja Europejska, „Farms and farmland in the European Union – statistics”

¹⁵ Główny Urząd Statystyczny, „Obrót nieruchomościami w 2022 r.”

¹⁶ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 58

W zaistniałej sytuacji eksperci wskazują na konieczność wspierania małych gospodarstw.

– *W sytuacji ewolucji polskiego rolnictwa kwestia przyszłości małych gospodarstw rolnych staje się istotnym zagadnieniem wymagającym nie tylko analizy, ale także strategicznego planowania i wsparcia. W świetle wspomnianych wyników badania, które ukazują wyraźną korelację między rozmiarem gospodarstwa a jego samodzielnością finansową, nasuwa się kilka kluczowych refleksji.*

Po pierwsze, małe gospodarstwa rolne stanowią integralną część polskiego krajobrazu rolniczego, wprowadzając unikalną różnorodność i specjalizację. Przed nimi stoi wyzwanie dostosowania się do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych. Warto przyjrzeć się możliwościom, jakie mogą wynikać ze współpracy między małymi gospodarstwami, wspólnego wykorzystywania zasobów czy też skupiania się na bardziej zróżnicowanych, wartościowych produktach.

Po drugie, kluczowym elementem sukcesu małych gospodarstw może być innowacyjność. Wykorzystanie nowoczesnych technologii i skierowanie się ku produktom wysokiej jakości mogą stanowić klucz do przetrwania i rozwoju. Dodatkowo, poszukiwanie nowych źródeł dochodów, takich jak agroturystyka czy lokalne rynki, może być atrakcyjną strategią.

W kontekście polityki publicznej istotne jest stworzenie warunków do rozwoju małych gospodarstw poprzez dostęp do finansowania, programy szkoleniowe oraz wsparcie techniczne. Wspieranie działań zrównoważonych, ochrona dziedzictwa lokalnego oraz promowanie produktów lokalnych mogą stanowić fundament działań. Przyszłość małych gospodarstw rolnych zależy również od świadomości społeczeństwa i konsumentów, którzy coraz częściej poszukują produktów lokalnych, ekologicznych i o unikalnym charakterze. Z tego względu budowanie świadomości i promowanie wartości związanych z lokalnym rolnictwem jest kluczowe dla zabezpieczenia nie tylko przyszłości małych gospodarstw, ale przede wszystkim leży to w interesie lokalnych konsumentów i bezpieczeństwa żywnościowego całego kraju – tłumaczy Prezes Zarządu Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

Jeśli nie inwestycja w ziemię, to w co?

Wyniki badania „Polska wieś i rolnictwo 2023” wskazują na kilka kluczowych obszarów, które zdaniem rolników są konieczne w najbliższych 5 latach, żeby gospodarstwo zapewniło utrzymanie właścicielowi oraz jego rodzinie.

Ponad połowa z ankietowanych rolników (53,3%) wskazała inwestycje w nowe maszyny rolnicze jako priorytet. To jasny sygnał, że technologia odgrywa kluczową rolę w zwiększaniu wydajności. Kolejnym istotnym punktem są inwestycje w infrastrukturę gospodarczą. Połowa respondentów (50,4%) podkreśliła konieczność remontu budynków gospodarczych, co obejmuje także wymianę pokrycia dachowego. Na kolejnym miejscu znalazła się wspomniana wcześniej inwestycja w ziemię (50%), a tuż za nią remont posiadanych maszyn rolniczych (49,6%). Co ciekawe, zatrudnienie osób w gospodarstwie rolnym znalazło się dopiero na 9. miejscu na liście inwestycji (23,2%).¹⁷ Wyniki badania mogą wskazywać na trend coraz mniejszych możliwości zarobkowych na wsi. Prognozy te są spójne z danymi Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, które wskazuje, że w 2022 roku wśród bezrobotnych do 25 roku życia 59,4% mieszkało na wsi.¹⁸

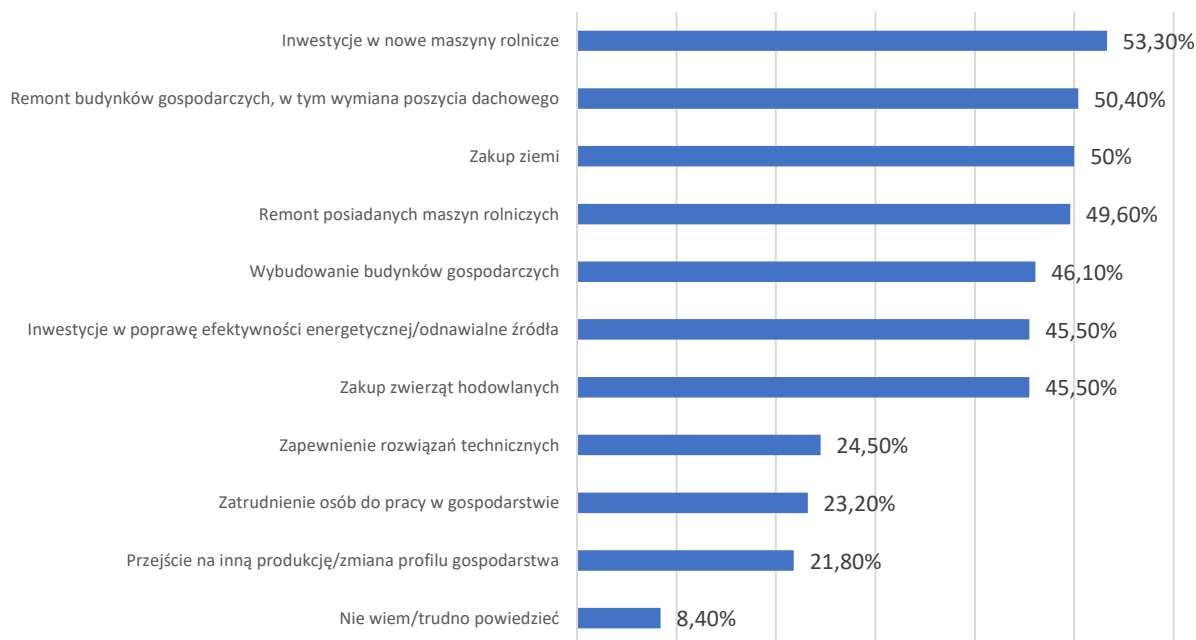
---

¹⁷ Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”, str. 27

¹⁸ Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, „Bezrobotni zamieszkali na wsi i w mieście. Raport za 2022 rok”

**Inwestycje konieczne zdaniem rolników do przeprowadzenia
 w najbliższych 5 latach, żeby gospodarstwo zapewniło utrzymanie
 w rodzinie, przy założeniu posiadania niezbędnych środków na ten cel**

– Wyniki badania pokazują, że rolnicy coraz bardziej zwracają uwagę na efektywność operacyjną poprzez inwestycje w technologię i infrastrukturę, co może świadczyć o rosnącej automatyzacji i zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań w zarządzaniu gospodarstwem. Zatrudnienie pracowników, choć ważne, wydaje się ustępować pierwszeństwo inwestycji związanych z modernizacją sprzętu, budynków i poprawą ogólnej wydajności – podsumowuje Krzysztof Podhajski.

Na podstawie:

- Market Research World, „Polska wieś i rolnictwo 2023”.
- Główny Urząd Statystyczny, „Koniunktura w gospodarstwach rolnych w I półroczu 2023 r.
- Ogłoszenie Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 18 września 2023 r. w sprawie wielkości średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie w poszczególnych województwach oraz średniej powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie w kraju w 2023 rok.
- Komisja Europejska, „Farms and farmland in the European Union – statistics”.
- Główny Urząd Statystyczny, „Obrót nieruchomościami w 2022 r.”
- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, „Bezrobotni zamieszkali na wsi i w mieście. Raport za 2022 rok”.